

Gastcolumn

■ Saskia Wools

Dr. S. Wools is manager CitoLab bij Cito te Arnhem
E-mail: saskia.wools@cito.nl

Onbekend maakt te bemind

Dit jaar vier ik mijn 10-jarig werkjubileum bij Cito. Voor mensen die mij uit mijn jeugd kennen, is dit een onverwachte prestatie. Ik ben namelijk opgegroeid in de beschermde omgeving van een Jenaplanschool op de Veluwe waar toetsen zorgvuldig buiten de deur werden gehouden. Pas jaren later realiseerde ik me dat ik hierdoor niet alleen beschermd ben, maar dat ik tegelijk risico liep. Zo heb ik bijvoorbeeld gedurende de gehele bovenbouw (groep 6, 7 en 8) samen met een klasgenoot aan rekenen gewerkt. Samen? Nou ja, hij deed het meeste en ik schreef het netjes in een schrift. Ik denk dat we gemakkelijk kunnen concluderen dat ik er meer van had kunnen opsteken als ik zelf de sommen had gemaakt. En ik denk ook dat mijn gebrekkige rekenvaardigheid me tijdens de middelbare school toch wat problemen heeft opgeleverd. Had dat voorkomen kunnen worden? Best eenvoudig eigenlijk, namelijk als mijn leerkracht mijn niveau periodiek getoetst had. Dan was het misschien opgevallen dat ik vooral netjes in een schrift schreef maar van de sommen niet veel begreep.

Met dit persoonlijk verhaal wil ik stilstaan bij de toenemende negatieve aandacht voor toetsing en examinering. Die leidt ertoe dat onderwijsprofessionals er vaker voor kiezen toetsen links te laten liggen. En niet alleen onderwijsprofessionals. In de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk kiezen steeds meer ouders er bewust voor om hun kinderen op toetsdagen thuis te houden: "opt-out movement". In Nederland zien we het ook, de kritiek op toetsen en examens neemt toe onder het mom van doorgeslagen prestatiedrang. Regelmatig worden de inherente beperkingen van toetsen en examens in de discussie breed uitgemeten. En terecht, toetsen en examens zullen door allerlei randvoorwaarden nooit perfect zijn. Maar wat dit een zorgelijke ontwikkeling maakt, is dat men vergeet om bij het alternatief stil te staan: wat gebeurt er eigenlijk als we toetsen en examens niet meer gebruiken?

Tijdens de onderwijsloopbaan van leerlingen staan we regelmatig voor belangrijke beslissingen. Over doorstroom, en over op- of afstroom. Maar ook nemen we beslissingen over remediering of het aanbieden van verrijkingsstof. Al deze beslissingen worden genomen door te kijken naar de capaciteiten van een leerling of door vast te stellen wat een leerling wel of niet beheerst. Wanneer we deze beslissingen nemen zonder hierbij toetsgegevens te gebruiken lopen we het risico ook andere factoren mee te wegen. De mens is nou eenmaal vatbaar voor vooroordelen en

daarmee een notoir slechte beoordelaar. Het zou ook zo maar kunnen dat we onze beslissingen laten beïnvloeden door druk van buiten, door verwachtingen van het schoolbestuur, of ouders en leerlingen zelf.

Laten we nog even doorgaan met ons gedachte-experiment, de leerling doorloopt het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs zonder toetsen en examens. De vakken worden afgerond, er worden opdrachten gemaakt en verslagen geschreven. Er wordt feedback gegeven, maar de leerprestaties worden niet gekwantificeerd of vergeleken met die van anderen. Dan komt het moment dat de leerling werknemer wordt. Er worden sollicitatiebrieven geschreven, maar hoe weet iemand ooit wat het niveau van deze leerling is? De werkgever moet uitgaan van de gespreksvaardigheden van de kandidaat en zal zich laten leiden door zijn eerste indruk - zonder terug te kunnen vallen op een vastgesteld werk- en denkniveau.

Dit is uiteraard een volledig doorgeslagen variant. Niemand zal bepleiten dat alle toetsing en examens volledig afgeschaft moeten worden. Maar toch zien we steeds vaker berichtgeving in de media waarin opgeroepen wordt minder toetsen en examens te gebruiken. En ik begrijp eerlijk gezegd ook waarom. In onze maatschappij zijn de resultaten op toetsen en examens het menselijk oordeel gaan overschaduwen. Door geringe kennis over toetsen hebben we te weinig oog voor de beperkingen ervan en dit leidt tot overwaardering. Toetsen en examens zijn te sturend geworden en worden vaak niet gezien als hulpmiddel maar als doel op zich. Anders gezegd, voor toetsen geldt dat onbekend te bemind maakt. Dat is jammer, want er is vooral toegevoegde waarde bij juist gebruik van toetsresultaten. En daarom is mijn oproep aan alle lerarenopleiders, nascholers en trainingsbureaus: deel zo veel mogelijk kennis over toetsing en het gebruik van resultaten, want met toegenomen kennis brengen we dit verhitte debat weer in balans. ■